

NOG TE ONBEKEND EN EEN ONDERGESCHOVEN KINDJE, TEN ONRECHTE

Didactisch handelen in het beroepsonderwijs

Docentschap is een prachtig vak en lesgeven levert daaraan een belangrijke bijdrage. In mijn geval lesgeven aan vooral mbo studenten. Een wezenlijke doelgroep waar iedereen het over eens is, dat ze van groot belang zijn voor de samenleving van nu. Ze vormen de ruggengraat van werkend Nederland en worden praktisch opgeleid. Van kok tot kapper en van keurmeester tot kraanmachinist. **ALBERT VAN DER MEULEN**

Steeds meer mensen lijken ook te kiezen voor een loopbaan in het middelbaar- en hoger beroepsonderwijs. Het gaat dan niet alleen om havisten, of VWO'ers, maar ook om zij-instromers. Mensen uit de praktijk. Vol enthousiasme stort een ieder zich op de studenten en hun leren. Startende net afgestudeerde docenten zijn doorgaans buitengewoon gemotiveerd om goed les te geven en de beste te worden. Alle kennis die ze jaren daarvoor hebben geleerd op school, kunnen ze eindelijk overdragen op de hen toevertrouwde studenten.

FRUSTRATIE, EENZAAMHEID IN DE KLAS, WEGBLIJVENDE STUDENTEN

En zij-instromers, die weloverwogen hebben gekozen voor een baan in het beroepsonderwijs, kunnen zeker in de eerste periode van hun nieuwe bestaan goed uit de voeten met eerder verworven expertise en kennis. Kennis, gelardeerd met de

nodige anekdotes en voorbeelden uit hun eerdere werkpraktijk, werkt aanstekelijk en verfrissend. Iedereen blij. De school, de leidinggevende, de student en de docent. Alle gaten in het rooster zijn ingevuld en iedereen weet waar hij aan toe is. Tot zover missie geslaagd.

In mijn loopbaan en zeker de laatste twaalf jaar, waarin ik ook docenten begeleidde op didactische vraagstukken, begon het hier en daar te wringen met dat prachtige vak van docentschap. Studenten wilden op enig moment gewoon weten waar ze aan toe waren. Ze wilden weten wat er van hen werd verwacht voor een toets en ze wilden ook wel eens iets anders, dan alleen maar luisteren naar 'leuke verhalen' om daarna wat invuloefeningen te moeten doen. Of werken aan onduidelijke samenwerkingsopdrachten. Docenten op hun beurt realiseerden zich na enige tijd, dat ze (te)veel bezig waren met het 'wat' van de leerstof, maar amper weet hadden van het 'hoe'. Kennis werd over de studenten heen gestrooid zonder gebruik te maken van noemenswaardige werkvormen. Didactisch handelen bleek te vaak een onbekende term. »

Kennis werd vooral gedoceerd, niet gedoseerd. Hoe het ook anders zou kunnen, wisten ze onvoldoende en daar werden ze ook niet tot amper in begeleid, of op voorbereid. Met als gevolg frustratie, eenzaamheid in de klas, wegblijvende studenten tot aan situaties dat ze na het eerste contract het onderwijs gedesillusionneerd weer verlieten. Zonde.

Vanuit mijn werkgever heb ik tien jaar geleden tijd en ruimte gekregen om concreet, in de les, aan de slag te gaan met het begeleiden van docenten op didactische vraagstukken. Het 'hoe'. Denk hierbij aan vragen als: hoe krijg ik mijn studenten meer gemotiveerd?; hoe krijg ik mijn studenten meer actief in de les?; hoe zorg ik ervoor dat mijn studenten

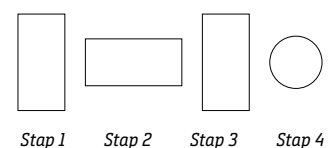
niet eerder klaar zijn met luisteren, dan ik met mijn uitleg?; hoe kan ik de theorie meer interactief maken?; hoe organiseer ik feedback geven?; Ik ben druk in de les en de student doet passief. Hoe keer ik dat om?

DE H-CYCLUS, EEN DIDACTISCHE AANPAK IN VIER STAPPEN

Met de H-cyclus, een didactische aanpak op effectief leren, heb ik gebouwd aan een wijze van lesgeven, waarbij het leerrendement van studenten werd verhoogd en studenten het plezier in leren behielden. En docenten professionaliteit ontwikkelden in hun vak als (startend) docent.

De H-cyclus effectief leren bestaat uit vier stappen. De vier stappen lijken op de letter H. Vandaar de

naam. Niks meer en niks minder.

Stap 1 is dat de docent precies vertelt wat het resultaat van een opdracht dient te zijn én vertelt wanneer hij tevreden is. In stap 1 spreekt de docent hoge verwachtingen uit én moet de student iets kunnen. Studenten moeten bij een opdracht niet iets doen; ze moeten iets kunnen. Enkele voorbeelden: 'aan het eind van de les heb je alle 20 bloemen die op deze tafel liggen gedetermineerd -volgens de beschikbare puntenlijst- en staan ze beschreven in je portfolio.' Of: 'over een half

FOTO: PEXELS KAMPU PRODUCTION

uur kun je uitleggen uit de anderen uit de klas wat een bijwoordelijke bepaling is en wat een bijvoeglijke bepaling is. Tevens heb je vijf zinnen opgeschreven met daarin een bijwoordelijke bepaling en vijf zinnen met een bijvoeglijke bepaling.’
Opdrachten als: ‘we gaan deze les aan de slag met verkooptechnieken’, of: ‘we staan stil bij coping stijlen in de zorg’ beschrijven geen resultaat, maar eerder een -vaag- doel.

Is het voor studenten helder wat precies de opdracht is en wat er van hen verwacht wordt, inclusief de tijd die ervoor staat, dan volgt stap 2.

Dit is dat de docent als het ware de verantwoordelijkheid met betrekking tot de opdracht overdraagt aan de studenten, inclusief bronnen

en autonomie. Bronnen kunnen methoden zijn, een reader, een PowerPointpresentatie een YouTube filmpje enz. De docent bepaalt of bepaalde bronnen verplicht zijn om te gebruiken, of niet. De studenten op hun beurt zijn in stap 2 verantwoordelijk om de opdracht in goede orde uit te voeren. Ze hebben daarbij autonomie in termen van, dat ze nu zelf bepalen wanneer ze wat doen, dat ze nu zelf bepalen wanneer ze een medestudent voor iets willen raadplegen, of een andere bron. Ze bepalen ook wanneer ze koffie en thee halen, even willen kijken op hun mobiel of naar toilet gaan. Het enige dat telt, is dat op de afgesproken tijd de opdracht klaar is. Zonder vertraging. In de tijd dat studenten aan het werk zijn, kan de docent extra begeleiden. Het hoeft niet.

Stap 3. De docent laat studenten op de afgesproken tijd presenteren. Dit kan zijn dat studenten iets moeten terug vertellen; dat ze bepaalde ingeoefende handelingen moeten laten terugzien, of dat koks-in-opleiding hun zelf gemaakte tomatensoep laten proeven aan medestudenten enz. Voor presenteren dient voldoende tijd te worden ingeruimd. In reguliere lessen schort het nogal eens aan een terugkoppeling, wegens ‘tijdgebrek’, maar voor de motivatie van studenten is het van groot belang. Studenten hebben ergens aan gewerkt en willen meteen horen of ze de opdracht goed hebben uitgevoerd. Niet een week later.

Stap 4 is dat de docent weet of er nog een aanvulling dient te komen op de presentaties, of niet. Naarmate deze geen noemenswaardige aanvullingen hoeft te geven, weet hij dat de opdracht goed is begrepen en uitgevoerd. De student weet bij stap 4 of de opdracht voldoende is uitgevoerd

en kan door naar het volgende (les) onderdeel.

Uiteraard spelen in de werking van de H-cyclus ook andere zaken mee, zoals de opstelling van de docent. Deze dient in zijn handelen betrokken te zijn op de studenten en aandacht te hebben voor een ieder afzonderlijk, want zonder relatie geen prestatie!

DE H-CYCLUS, EEN DIDACTISCHE AANPAK OP EFFECTIEF LEREN

Ter gelegenheid van mijn afscheid als onderwijsman heb ik voor alle docenten die werkzaam zijn in het (mbo) beroepsonderwijs een boek geschreven -De H-cyclus, een opvatting over leren in vier stappen-. Een handleiding over het inzetten van deze H-cyclus. Inclusief een beschrijving van situaties waar het even niet zo loopt, zoals het in de cyclus is voorgesteld en wat je dan kunt doen. Dit boek is te koop via bol.com ■

DE AUTEUR (HEERENVEEN 1956) IS IN HET ROC FRIESLAND COLLEGE DOCENT EN ONDERWIJSMAN GEWEEST TOT AAN ZIJN PENSIONERING, JANUARI J.L. NA DE MIDDELBARE AKTEN NEDERLANDS EN FRIES HEEFT HIJ ZICH TOEGELEGD OP ONDERWIJSDIDACTIEK EN GEWERKT MET DOCENTEN EN STUDENTEN. IN DE PRAKTIJK. ZIJN EXPERTISE IS DAN OOK VAN BINNENUIT GEBOUWD.

H-Cyclus

- > *Nederlands*
- > *Paperback*
- > *ISBN 9789462666238*
- > *31 december 2022*
- > *294 pagina's*